

RECENZE

Róbert Kiss Szemán: „...garázda emberek az Etymologusok“ (Etymologové násilníci). Irodalmi tanulmányok (Literární studie). Cathedra philologiae slavicae. Budapest 2008, 171 s. ISBN 978-963-463-995-4.

Studie docenta budapeštské univerzity, slavisty a bohemisty Róberta Kisse Szemána „...garázda emberek az Etymologusok“ (Etymologové násilníci) je jen zčásti poplatná svému názvu; ten se vztahuje především na jeho kollárovske studie, které uvádějí tento sborník. První, A kollári élelmű bennünk (Kollárovo životní dílo v nás), se obírá především jeho ideou slovanské vzájemnosti i jejími osudy po smrti Kollárově, druhá, Történetiség és kreáció – párhuzamok Ján Kollár és Horvát István történeti munkásságában és attitűdjében (Historizmus a kreace – paralely v historické práci a postoji Jána Kollára a Istvána Horváta), srovnává díla těchto významných představitelů svých národů v uherském prostředí. Kiss Szemán v podstatě pokračuje v kladném maďarském oceňování Istvána Horváta, tohoto tvůrce fantasmagorických teorií o původu Maďarů, i když samozřejmě s kritickým akcentem k jeho etymologickým vývodům. Horvát tvrdí např., že německý název Budína Ofen (v němčině pec) začal být používán ve smyslu pec jako název budínských sidel za Dunajem naproti Pešti. Horvát vynašel pro Pešť i název „maďarský Londýn“, což bylo bezesporu reálnější než jeho fantasmagorie o původu Maďarů od Kartaginců a Filištínských. Ve svém spise o Pešti věnoval Horvát značnou pozornost i jednotlivým jazykům Uher a tím se přiblížil i Kollárovi, u něhož sledujeme obdobnou etymologickou vášeň jako u Horváta, jehož dílo *Rajzolatok a magyar nemzet legrégebb történetéből* (1825) podrobuje zde rozboru i Kiss Szemán. Předmětem třetí Szemánovy studie je Kollárovo kázání *Dobré vlastnosti Národu Slowanského*. W Pešti 1822. Toto dílo tvoří jakýsi předstupeň ke Kollárově slovanské vzájemnosti a Kiss Szemán ve své stati hájí Herderův vliv na Kollára, popíraný Rudo Brtáněm.

Zásadní význam má autorova studie A konzervativizmus mint 19. és 20. századi európai eszmei irányzat“ (Konzervativismus jako evropský ideový směr 19. a 20. století), kde autor zjišťuje, že svár modernismu a konzervativismu dodnes prostupuje evropské myšlení, přičemž konzervativismus vychází z racionalismu a nese v sobě símě metafyzické vzpoury člověka proti křesťanskému univerzalizmu. Tento svár označil Novalis slovy „křesťanství nebo Evropa“, přičemž věřil v znovudobytí Evropy křesťanstvím, což jeho následovník Franz Werfel popíral tvrzením, že „hvězda se ještě nezrodila“. A také se nezrodila, třebaže úsilí o rehabilitaci konzervativismu na křesťanském základě sílilo po celé 19. i 20. století. Na tuto stať navazuje pak studie o středoevropském konzervativismu na pozadí katolické literatury. Představuje ji katolická moderna v českém prostředí, nástup katolicismu v slovenské literatuře ve 30. letech 20. století je poněkud opožděný, může však rovněž navázat na starší kořeny. Kiss Szemán tu vyzvedá *Antologii mladej slovenskej poézie* z roku 1933, sestavenou františkánem Rudolfem Dilongem. Na slovenský příklad navazují ve 40. letech 20. století rovněž čeští autoři básník Jan Zahradníček a v próze Jan Čep. Příklady pak uvádí autor i ze západoevropských literatur, jen letmo se dotýká literatury ruské.

Studie Nyugat vagy Napkelet (Západ či východ slunce) s podtitulem Modernizmus és konzervativizmus a közép-európai irodalmakban (Modernismus a konzervativismus ve středoevropských literaturách) se obírá jednak literaturou slovenskou a literaturami jihoslovanskými, zvláště v první

polovině 20. století, dále literaturou českou, kde svár obou směrů měl těžiště již na přelomu 19. a 20. století, a modernismus a konzervativismus v maďarské literatuře vyznačuje jmény Mihály Babits a Cecile Tormayová. Autor si libuje v podtitulech, které objasňují blíže hlavní název. To platí také o stati Isten szivárványa (Boží duha) s podtitulem A cseh katolikus irodalom vezéreszményei és alakjai (Vůdčí ideje a postavy české katolické literatury), která se netýká jen Durychovy *Boží duhy*, ale podává přehled české katolické literatury od Otokara Březiny a Jakuba Demla po Jana Čepa a Jana Zahradníčka. Zajímavá je i studie Barokk fenomén mint morfológiai nulla a cseh katolikus modernizmus paradigmarendszerében (Barokní fenomén jako tvaroslovná nula v paradigmatech českého katolického modernismu), která vychází z úsilí Františka Antonína Šporka v Kuksu a poukazuje na kult svatého Jana Křtitele a svatě Terezy z Ávily a spatřuje v nich i některé kořeny katolického modernismu na přelomu 19. a 20. století ve spojitosti s časopisem *Nový život* (1896–1907). Český katolický modernismus pak konfrontuje i s velikány západoevropského katolického modernismu Johnem Henry Newmanem, Joris-Karlem Huysmansem a dalšími. Následují dvě studie k slovenské problematice, o místu Jána Červeně v moderní slovenské literatuře a o marginalitě jako organizační síle v tvorbě Pavola Strausse.

Soubor studií Róberta Kisse Szemána uzavírají dvě studie o Janu Patočkovi. Jan Patočka, a cseh fenomenológia filozófusa (J. P., filozof české fenomenologie) a Bevezető Jan Patočka művészetfilozófiájába néhány általános esztétikai és cseh irodalmi tárgyú írása alapján (Úvod do filozofie umění Jana Patočky na základě některých estetických a českých literárněvědných spisů). Biograficky pojatou první studii vystřídává pokus o hlubší přehled Patočkovy literatury k estetice a filozofii umění v českém prostředí i v kontextu mezinárodním. I když je soubor autorových studií tematicky poněkud příliš rozptýlený, třeba zdůraznit, že jeho studie o české katolické literatuře a její srovnání se středoevropskou literaturou, zejména při konfrontaci konzervativismu a modernismu, jsou velmi záslužné, nemluvě samozřejmě o cenných studiích kollárovských. Méně do tohoto souboru zapadají studie o moderní slovenské literatuře či Janu Patočkovi, ovšem tematická pestrost nakonec není na závadu, je důkazem širě autorových zájmů. Maďarská komparatistika, nejen slavistika, bohemistika či slovakistika, ale i široce zaměřená literární komparatistika, získávají v Róbertu Kissovi Szemánovi cenného pěstitele, hýřícího plodnými a neotřelými tvůrčími postoji. Zvláště třeba vyzvednout jeho neutuchající zájem o českou katolickou literaturu.

Richard Pražák

Náša neschopnosť vnímať hodnoty ponúkané staršou literatúrou neznamená, že ich niet – Marta Keruľová: *Hodnotové aspekty staršej literatúry*, Filozofická fakulta UKF Nitra, 2009

Na Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre sa v roku 2009 podarilo publikovať niekoľko prác pertraktujúcich otázky dotýkajúce sa primárne najstarších vývinových etáp slovenskej literárnej histórie, čo v slovenskom kultúrnom kontexte možno označiť za nevidaný jav. Najvýraznejšou mierou sa o sformovanie korpusu spomenutých textov zaslúžili Silvia Lauková a Marta Keruľová. Práve renomovaná literárna historička, ktorá už roky svojou bádateľskou aktivitou prispieva k odkrývaniu príslovečných „bielych miest“ v poznatkoch o staršej literatúre, Marta Keruľová, je autorkou zbierky štúdií *Hodnotové aspekty staršej literatúry*.

Už názov naznačuje, že Keruľová sa tentokrát vo svojich výskumoch neobmedzuje len na texty tradične priradované do vývojového prúdu literatúry označovanej ako slovenská – čo je ostatne v kontexte najstarších literárnych období pomerne hmlistý a neurčitý pojem. Okrem prirodzených a častokrát nevyhnutných presahov do kultúrneho diania geograficky blízkych národov čerpá pri svojich interpretačných aktivitách mnohé podnety z celoeurópskeho literárneho dedičstva, založeného na antickej, kresťanskej a neskôr humanistickej tradícii. Neváha vedľa seba postaviť španielskeho dramatika Calderóna de la Barcu a slovenskú ľudovú rozprávku, ak paralely a medzitextové súvislosti medzi nimi disponujú potenciálom pre pregnantnejší výskum vytýčeného problému. Podobne suverénne sa pohybuje i po osi časovej – texty staršej literatúry môžu byť postavené do funkčnej konfrontácie nielen s dielami klasicizmu či romantizmu, ale aj s tvorbou autorov